

ประสบการณ์เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ
ต่อยอดองค์ความรู้ด้านการวิจัยอาชีวศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักวิจัยอาชีวศึกษา :
The Best Practical OVEC Researchers
(การวิจัยเชิงคุณภาพ)

สรุปโดย โสภิตา ลิ้มวัฒนาพันธ์
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ

จากการที่ได้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการต่อยอดองค์ความรู้ด้านการวิจัยอาชีวศึกษา เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักวิจัยอาชีวศึกษา ซึ่งดำเนินการโดยสำนักวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา ได้รับ องค์ความรู้ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ที่คิดว่าน่าจะนำมาแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดให้ครู เครือข่ายวิจัย โครงการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อสร้างทักษะวิจัยให้นักศึกษา สำหรับคุณครูบางท่าน ที่ชำนาญในการวิจัยเชิงปริมาณมาแล้ว การได้เรียนรู้วิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบคู่กันก็จะทำให้เราสามารถ เข้าใจปรากฏการณ์ สถานการณ์ในเชิงลึก ก็เป็นอีกศาสตร์หนึ่งที่น่าสนใจ

โดยการประชุมครั้งนี้ ได้รับเกียรติจาก นายแพทย์ทวีศักดิ์ นพเกษร และผู้ช่วย ศาสตราจารย์จินตนา เวชมี มาเป็นวิทยากร ซึ่งทั้ง 2 ท่านได้รับยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยคุณภาพ ทำงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน สามารถสรุปความรู้ได้ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาปัญหาต่าง ๆ อีก รูปแบบหนึ่ง เป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเชิงลึกที่ใช้ผู้เก็บข้อมูล มากกว่า 1 คน เพื่อหาข้อมูลหรือเรื่องราวที่เจาะลึกให้มากที่สุด ซึ่งจะ ทำให้เข้าใจปัญหาและเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้ง โดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ให้มีความถูกต้องมากที่สุด ทำการวิเคราะห์ให้ได้ในหลายแง่มุม

การวิจัยเชิงคุณภาพ ที่นำมาประยุกต์ในการจัดทำแผนเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ นั้น มีขั้นตอน ในการดำเนินงานอยู่ 7 ขั้นตอนคือ

1. การเตรียมทีมในการดำเนินงานเก็บข้อมูล ต้องให้ความรู้และฝึกทีมงานในเรื่อง เรื่อง Basic Communication ก่อน

Communication คือ การส่งและรับสาร ไม่ได้หมายถึงการพูดเสมอไป การสื่อสารมีทั้ง Verbal (วจนภาษา) และ Non-verbal (อวัจนภาษา หรือ ภาษากาย) ผู้ที่จะไปสัมภาษณ์จะต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี จึงจะทำให้ผู้ข้อมูลหรือผู้ถูกสัมภาษณ์ มีความสัมพันธ์ในระดับที่สามารถให้ความไว้วางใจได้ จึงจะได้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นจริง เริ่มฝึกตั้งแต่ การต้อนรับ ถามเพื่อทักทาย การนั่งสัมภาษณ์ ภาษากายที่แสดงความเปิดเผย จริงใจและความใส่ใจ สบตา การสังเกตท่าทีของผู้ให้ข้อมูล

2. การสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ กำหนดประเด็นกว้างๆไว้ ใช้คำถามแบบเปิด ที่

นำไปสู่การเล่าเรื่อง ที่ผู้ตอบสามารถตอบได้ตามเรื่องราวตามสภาพจริงของเขา มักลงท้ายด้วย คำว่า อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น และสัมภาษณ์ประเมินข้อมูลแต่ช่วง ถ้ามีข้อสงสัยตั้งคำถาม แบบแคะรอย ติดตามข้อมูลและเนื้อหาของเขา และแสดงความเข้าใจในเรื่องของเขาอย่างมีเป้าหมาย ติดตามประเด็นของเขา

3. การเก็บข้อมูลเชิงลึก เมื่อรู้ดีว่า คำตอบขาดประเด็นสำคัญ หรือบางประเด็นไม่สมบูรณ์ จะใช้คำถามล้วงข้อมูล (Probe) คำถามที่ใช้บ่อยในการล้วงข้อมูล ความเข้าใจ เช่น เรื่อง....คุณหมายความว่าอย่างไร? คุณรู้อะไรบ้างในเรื่อง..... อย่างไร? มีวิธีการอะไรอีก ลองหยุดคิดสักครู่แล้วบอกเพิ่มเติมทั้งหมด ผู้บันทึกข้อมูลจะต้องจดทุกคำพูดไปพร้อมกับการสังเกตปฏิกริยาในช่วงที่ให้ข้อมูลแต่ละช่วง เพราะภาษากายจะบ่งบอกถึงความสำคัญของข้อมูล และที่สำคัญขณะที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าเรื่องห้ามขัดจังหวะต้องปล่อยให้เล่าข้อมูลทั้งหมดก่อน แต่ถ้ามีคำถามหรือข้อสงสัยให้บันทึกไว้ก่อนแล้วค่อยถามภายหลัง เทคนิคนี้ครูสามารถนำไปถามผู้เรียนบ้างก็ได้ในเรื่องสำคัญๆที่เราอยากรู้ ถ้าได้ผลอย่างไรก็ส่งข่าวมาด้วยนะคะ

4. การสรุปข้อมูลและต่อข้อมูลในระหว่างที่ทีมงานช่วยการเก็บข้อมูล หลังจากที่เก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มแล้วทีมงานจะนำข้อมูลมาสรุปในที่ประชุมใหญ่ จะต้องตอบคำถาม 4 ข้อหลักนี้คือ 1) ภาพรวมของผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างไร? 2) ข้อมูลที่ได้สรุปเป็นอย่างไร? 3) ความเห็นความรู้สึกของผู้วิจัยต่อข้อมูลเป็นอย่างไร? 4) ความคิดเห็นต่อการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป ควรทำอย่างไร?

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปข้อมูล การยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ (Triangulation) หมายถึง การเปรียบเทียบข้อค้นพบ ของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา จากมุมมองที่แตกต่างกัน นักวิจัยจำนวนมากคาดหมายว่า Triangulation เป็นแนวทางสำหรับการยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล/สิ่งที่ค้นพบ

รูปแบบการเปรียบเทียบข้อค้นพบเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือ มี 7 รูปแบบได้แก่

5.1) Data Triangulation หมายถึง การเปรียบเทียบและตรวจสอบ (Cross-check) ความแน่นอนของข้อมูล โดยนำข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เก็บโดยวิธีการเชิงคุณภาพต่างๆมาเปรียบเทียบกัน

5.2) Multiple Investigator

Triangulation หมายถึง การใช้นักวิจัยหลายคนในสนาม (Fieldwork) แทนการใช้นักวิจัยเพียงคนเดียว เก็บข้อมูลประเด็นเดียวกันในสถานะเดียวกัน ผู้สัมภาษณ์แต่ละคนนำข้อมูลที่ได้อา วิเคราะห์ร่วมกัน หลักสำคัญก็คือ สมาชิกในทีมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในข้อมูลประเด็นเดียวกัน ซึ่งช่วยลดการเกิดอคติต่อข้อมูล และข้อมูลมีความแน่นอนมากขึ้น

5.3) Multiple Analyst Triangulation หมายถึง การใช้ผู้วิเคราะห์ข้อมูลจากสนามมากกว่า 2 คนขึ้นไป ต่างคนต่างวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ข้อค้นพบ แล้วนำข้อค้นพบต่างๆมาเปรียบเทียบกัน

5.4) Review Triangulation หมายถึง การให้บุคคลต่างๆที่ไม่ใช่คณะนักวิจัยทำการ ทบทวนข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ของคณะวิจัย ผู้วิจัยสามารถเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้นทั้งด้านความแม่นยำ ความสมบูรณ์ ความเป็นธรรมและความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งช่วยให้เกิดความคิดหรือ การตีความใหม่เพิ่มเติม

5.5) Methods Triangulation หมายถึง การเปรียบเทียบและบูรณาการข้อมูลที่เก็บ จากวิธีการเชิงปริมาณกับวิธีการเชิงคุณภาพ เพื่อคุณลักษณะและระดับของความเป็นไปได้ด้วยกัน

5.6) Theory Triangulation หมายถึง การใช้มุมมองของทฤษฎีต่างๆ มาพิจารณา เพื่อเปรียบเทียบข้อค้นพบเหล่านั้น จุดสำคัญการใช้วิธีนี้ คือ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงข้อสันนิษฐานและหลัก ทฤษฎีอ้างอิงว่ามีอิทธิพลต่อข้อค้นพบ และการตีความของงานวิจัยอย่างไร

5.7) Interdisciplinary Triangulation หมายถึงการใช้สหวิทยาการเข้ามาร่วมอธิบาย ข้อค้นพบต่างๆ ดังเช่นการวิจัยที่อยู่ในศาสตร์ของจิตวิทยาการศึกษาอาจใช้หลักการของศาสตร์อื่นร่วมด้วย เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา

6. คืบข้อมูลสู่ชุมชน ข้อค้นพบที่ได้จะนำสู่การอธิบายปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่ซ่อนเร้น ได้ตีแผ่ให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน นำไปสู่เป้าหมายการแก้ไขปัญหาที่แท้จริงของชุมชน ให้ความ ตระหนักในการร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยอาจจะจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7. การจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม หลังจากที่ได้รับทราบปัญหา และเห็นความจำเป็นที่ต้อง ร่วมกันแก้ไข ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องมาวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหาและจัดทำแผนร่วมกัน ว่า กันแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันและมีการติดตามประเมินผล และสะท้อนผลการดำเนินงานทุกระยะ

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้นำความรู้ไปใช้ วิทยากรได้ฝึกให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอ ร่าง โครงการวิจัยที่จะนำไปพัฒนาหน่วยงานคนละ 1 โครงการ โดยสำนักวิจัยและพัฒนาจะรวบรวมเสนอ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อขอทุนสนับสนุนต่อไป

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะนักวิจัยอาชีวศึกษาได้มีการฝึกปฏิบัติ

เก็บข้อมูลเชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต บันทึกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปข้อมูล ในเรื่องการ

พัฒนาและจัดอาชีวศึกษา กับผู้บริหารสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ครูผู้สอน และผู้สำเร็จการศึกษา โดยให้ผู้เข้าประชุมได้นำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุม และวิทยากรจะให้คำชี้แนะเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิง

ลึกของครูที่มีต่อระบบการพัฒนา ครูได้สะท้อน

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูของสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษาดังนี้

ประเด็นด้านหลักสูตร เนื้อหา

มีความพยายามที่จะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานประกอบการแต่ยังไม่ก้าวหน้าไปมากนัก เพราะสถานประกอบการก็ยังไม่ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาอย่างจริงจัง ในด้านการฝึกทักษะปฏิบัติมีการเปรียบเทียบว่า การปรับหลักสูตรจึงเหมือนเหล่าเก่าในขวดใหม่

ประเด็นด้านวิธีการเรียนการสอน

ได้มีนโยบายการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่ครูยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง ครูบางคนไม่ปรับเปลี่ยนวิธีสอน สอนเหมือนเคยเดินบนถนนเดิม ๆ ที่คุ้นเคยก็จะไม่ยอมเปลี่ยนเส้นทางใหม่ ครูบางคนยังสอนด้วยวิธีเดิม ๆ และด้านเทคโนโลยีก็ยังไม่เต็มที่ เด็กมีความรู้ด้านเทคโนโลยีมากกว่าครูบางคน ครูตามเด็กไม่ทัน นโยบาย สอศ. ให้ครูและนักเรียนมีความรู้ด้านงานวิจัย สถานศึกษาก็มีการพัฒนาแต่ก็ยังไม่ได้คุณภาพตามที่ต้องการ เพราะขาดความรู้ ความเข้าใจ ครู คือหัวใจเป็นตัวหลัก トラบใดที่ไม่พัฒนาครู เด็กก็ไม่สามารถพัฒนาได้เช่นกัน

ประเด็นด้านการประเมินผู้เรียน

สถานศึกษาจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูด้านการประเมิน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง ตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชา มีการระบุ วิธีการประเมินในแผนการสอน การวัดผลปลายภาค และมาตรฐานวิชาชีพ โดยใช้ข้อสอบมาตรฐานจากส่วนกลางเป็นตัวอย่าง จากเกณฑ์การประเมินวิทยฐานะ กระตุ้นให้ครูเรียนรู้วิธีการวัดผลประเมินผลหลากหลายและนำมาใช้จริงในการเรียนการสอน

ความคิดเห็นเพิ่มเติมของที่ประชุม ที่มีต่อข้อมูลที่ครูสะท้อนในเชิงลึก วิเคราะห์ได้ดังนี้ การที่ผู้ให้ข้อมูล เป็นครูผู้สอนและผู้ประเมินภายนอกจึงมองว่า การปฏิรูปการศึกษาบางครั้งเป็นเพียงแค่การเขียนนโยบายแต่ถ้าสถานศึกษาไม่นำมาใช้อย่างจริงจังก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ ด้วยคำพูดที่ว่า “เหมือนเหล่าเก่าในขวดใหม่” จุดที่น่าสังเกตก็คือ การปฏิรูปจะสำเร็จได้ครูคือหัวใจจึงต้องมีการพัฒนาครูควบคู่ไปกับการปฏิรูปการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. ควรจะมีการสำรวจความต้องการในการพัฒนาครู เพื่อสร้างให้ครูเกิดความมั่นใจนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง เป็นแบบเปิดกว้าง ไม่ใช่กำหนดหัวข้อแล้วให้เลือกตามที่กำหนดไว้ เพื่อจะได้สอดคล้องกับความต้องการของครูจริง ๆ
2. ควรมีการพัฒนาความรู้ครูด้านเทคโนโลยีในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ไปพร้อมกับให้ความรู้ด้านการวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียน
3. ควรมีระบบนิเทศติดตามการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง และควรมีการพัฒนาครูในรูปแบบใหม่ ๆ นอกเหนือจากการใช้วิธีการฝึกอบรมแบบเดิม ๆ

แหล่งอ้างอิง

นายแพทย์ทวิศักดิ์ นพเกษตรและผศ. จินตนา เวชมี “เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการต่อยอดองค์ความรู้ด้านการวิจัยอาชีวศึกษา เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะนักวิจัยอาชีวศึกษา : The Best Practical OVEC Researchers ระยะที่ 2 ระหว่างวันที่ 15 – 18 มกราคม 2551 ณ โรงแรมกาสลองริเวอร์ แควรีสปอร์ต จังหวัดกาญจนบุรี อัดสำเนา. 2551.
